

4. Гальфар К. Всесвіт на долоні: подорож крізь простір і час за їхні межі. Київ : Yakaboo publishing, 2017. 312 с.
5. Прокопчук С. Микола АМОСОВ: «Фізичного Бога немає, але ідея Бога є. Без неї не буде міцної моралі, стійкого суспільства». URL: <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/mikola-amosov-fizichnogo-boga-nemaye0-ale-ideya-bog/p/> (дата звернення: 26.09.2018).
6. Grądalski F. System podatkowy w świetle teorii optymalnego opodatkowania : wydanie drugie (dodruk). Warszawa : Szkoła Główna Handlowa w Warszawie. 266, с.
7. Крисоватий А. І., Василевська Г. В. Новітня парадигма преференційного оподаткування : монографія. Київ : Центр учбової літератури, 2013. 260 с.

УДК 33:005.57:004.77

DOI <https://doi.org/10.26661/2414-0287-2018-4-40-18>

ЦИФРОВА ЕКОНОМІКА: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ

Матвейчук Л. О., д. н. з держ. упр., к.е.н., доцент

*Кам'янець-Подільський національний університет ім. Івана Огієнка
Україна, 32300, Хмельницька обл., м. Кам'янець-Подільський, вул. Огієнка, 61*

sla.kpnu@gmail.com

Стаття присвячена дослідженню теоретичних аспектів цифрової економіки, враховуючи нагальність та актуальність цього напрямку за сучасних умов формування інформаційного суспільства та цифровізації економічних відносин його учасників, глобалізаційних економічних процесів та процесів інтеграції до єдиного світового цифрового ринку. Здійснено аналіз понятійно-категоріального апарату, який присутній у наукових дослідженнях з проблематики цифрового розвитку економіки; виявлено поліваріантність наукових визначень дефініції «цифрова економіка» та виділено спільну ознаку в трактуванні цього типу економіки – широке застосування інформаційно-комунікаційних технологій. Проаналізовано публікації представників бізнесу у сфері інформаційних технологій щодо розуміння цифрової економіки, з'ясовано, що цифрова економіка практиками розглядається як економічні процеси з активним використанням інформаційних технологій та мережі Інтернет. Запропоновано авторське трактування дефініції «цифрова економіка» та виокремлено її характерні ознаки. Виділено особливості цифрової економіки та основні принципи цифровізації економіки, запропоновано їх доповнення. Розкрито фактори впливу на її розвиток та наведено ключові комплексні визначники цифрової економіки. Розкрито основні компоненти цифрової економіки та аргументовано включення до їх списку нової складової «цифрове врядування». Охарактеризовано процеси економічних взаємовідносин суб'єктів цифрової економіки, розкрито електронний формат співпраці її учасників: суб'єктів підприємництва, громадян та державних органів. Виділено напрям міжнародних економічних стосунків за умов глобалізації національних економік. Наведено стратегічні пріоритети для країн, відповідно до стадії розвитку цифрової економіки: зародження цифрової економіки, перехід до цифрової економіки, перетворення економіки в цифрову. З'ясовано початковий етап формування розвитку вітчизняної цифрової економіки, наведені наукові обґрунтування напрямів її розвитку. Розкрито мету, перспективи та напрями розвитку цифрової економіки згідно з Концепцією розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки. Для успішного формування цифрової економіки виділено ефективно функціонуючі компоненти: нормативно-правова база; навички, необхідні учасникам економічних процесів для використання можливостей цифрових технологій; ефективні й підзвітні інститути.

Ключові слова: цифрова економіка, інформаційно-комунікаційні технології, Інтернет, суб'єкти господарювання, електронна взаємодія.

DIGITAL ECONOMY: THEORETICAL ASPECTS

Matveychuk L. O., Doctor of Sciences in Public Administration,
PhD of Economic Sciences, docent,

*Ivan Ohienko Kamianets-Podilsky National University
Ukraine, 32300, Khmelnytska region, City of Kamianets-Podilskyi, Ogienko str., 61*

sla.kpnu@gmail.com

The article is devoted to the study of theoretical aspects of the digital economy considering the urgency and relevance of this trend in the current conditions of the formation of the information society and digitalization of the economic relations of its participants, globalization of economic processes, and processes of integration into a single global digital market. An analysis of conceptual-categorical apparatus in scientific research on the issues of digital development of economy is carried out. The multi-variation of scientific definitions concerning the term of "digital economy" is revealed and a common feature in the interpretation of this type of economy – the widespread use of information and communication technologies is established. Publications made by businessmen in the field of information technologies concerning the understanding of the digital economy are analyzed; it is found that the digital economy is regarded by practitioners as economic processes with the active use of information technologies and the Internet. Author's interpretation of the definition of "digital economy" is suggested and its characteristic features are outlined. The peculiarities of the digital economy are highlighted, the main principles of digitization of the economy are outlined and their complementation is proposed. The factors influencing its development are revealed and the key complex determinants of the digital economy are presented. The main components of the digital economy are outlined and the inclusion of a new component of "digital governance" in their list is substantiated. The processes of economic relations of subjects of digital economy are characterized; the electronic format of cooperation of its participants i.e. entrepreneurial entities, citizens, and state bodies is opened. The direction of international economic relations under the conditions of globalization of national economies is highlighted. Strategic priorities for countries are presented in relation to the stage of development of the digital economy: the emergence of a digital economy, transition to a digital economy, and transformation of the economy into digital. The initial stage of development of the domestic digital economy, the scientific substantiation of directions in its development is given. The purpose, prospects and directions of development of the digital economy according to the Concept of development of digital economy and society of Ukraine for 2018-2020 are revealed. Efficiently functioning components are allocated for the successful formation of the digital economy: a regulatory framework; digital technologies skills necessary for participants in economic processes; effective and accountable institutions.

Key words: digital economy, information and communication technologies, Internet, business entities, digital interaction.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

В умовах формування інформаційного суспільства, процесів глобалізації важливу роль в розвитку країн відіграє цифрова економіка, яка своєю чергою виступає продуктивним підґрунтям розвитку суспільства на платформі інформаційно-комунікативних технологій. Крім того, розвиток цифрової економіки є передумовою розбудови в Україні цифрового ринку та його подальшої інтеграції до єдиного цифрового ринку ЄС. За таких умов серед ключових проблемних питань наукових досліджень відокремлюється напрям цифровізації економічних відносин суб'єктів цифрової економіки.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Проблемі розвитку цифрової економіки та трансформаційним процесам, що відбуваються в суспільстві під впливом цифровізації, значну увагу приділяли вітчизняні та зарубіжні вчені, зокрема: В.В. Апалькова, Н.Е.Деева, А.П.Добринін, С.М.Веретенюк, Г.Т.Карчева, В.С.Куйбіда, С.В.Коляденко, Н.М. Краус, Д. Лайон, В.І. Ляшенко, А.О. Маслов, К.А.Семячков та ін. Але водночас значна кількість проблем щодо бачення концепції цифровізації економіки, дефініції «цифрова економіка», напрямів її розвитку залишаються недостатньо розкритими. У наявних наукових доробках неповною мірою знайшли відображення сучасні погляди науковців щодо цифрової економіки. До того ж, враховуючи випереджальні тенденції прикладної площини розвитку цифровізації економічних процесів, наразі сьогодні є аналіз напрацювань практиків.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ

Мета статті – дослідження теоретичних аспектів цифрової економіки шляхом аналізу публікацій науковців та практиків щодо понятійно-категоріального апарату через розкриття сутності, особливостей її формування, складових компонентів, процесів економічних взаємовідносин суб'єктів цифрової економіки.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

У процесі розвитку інформаційного суспільства відбувається формування економічної системи інформаційного типу – цифрової економіки, характерною особливістю якої є

активне використання інформаційно-комунікативних технологій (далі – ІКТ) та мережі Інтернет.

Розвиток цифрової економіки нерозривно пов'язаний з формуванням інформаційного суспільства. В основу дефініції «інформаційне суспільство» покладено положення про те, що кількісні зміни у сфері інформації привели до виникнення якісно нового типу соціального устрою – інформаційного суспільства. Основні характеристики інформаційного суспільства, за Д.Лайоном, зводяться до такого:

- у технічній сфері – упровадження інформаційних технологій у всі сфери виробництва, економічного і ділового життя, у систему освіти та побут;
- у соціальній сфері – під впливом інформації формується нова, інформаційна свідомість, змінюється якість життя;
- в економічній сфері – інформація перетворюється в основний ресурс, стає джерелом доданої вартості і зайнятості;
- у політичній сфері – свобода доступу до інформації стає основою політичного процесу, принципів плюралізму і демократії;
- у культурній сфері – формування відповідних норм і цінностей, які відповідають вимогам окремого індивіда і демократії [11].

Щодо економічної сфери, багато науковців вважають, що за умови збільшення частки інформаційного бізнесу у валовому національному продукті економіка стає цифровою.

При розкритті сутності дефініції «цифрової економіки» слід зазначити, що сьогодні існують різні інтерпретації цього терміна, які залежать від точки зору конкретного науковця, відповідних наукових шкіл та способу дослідження.

Основні підходи до визначення цифрової економіки в науковій літературі наведено в табл. 1.

Таблиця 1 – Погляди науковців щодо змісту поняття «цифрова економіка»

Автор	Визначення терміна «цифрова економіка»
Добринін А. П. [4, с.12]	– економіка, що заснована на домінуючому застосуванні цифрових технологій
Карчева Г.М. [6, с.14]	– це інноваційна динамічна економіка, що базується на активному впровадженні інновацій та інформаційно-комунікаційних технологій в усі види економічної діяльності та сфери життєдіяльності суспільства, що дозволяє підвищити ефективність та конкурентоспроможність окремих компаній, економіки та рівень життя населення
Дєєва Н.Е., Делейчук В.В. [3, с.654]	– це економічна діяльність, яка виникає через мільярди повсякденних онлайн-зв'язків між людьми, підприємствами, пристроями, даними та процесами
Веретюк С.М. [2, с. 51]	– як ще нереалізована трансформація всіх сфер економіки завдяки перенесенню всіх інформаційних ресурсів та знань на комп'ютерну платформу
Коляденко С.В. [7, с.106]	– економіка, що базується на виробництві електронних товарів і сервісів високотехнологічними бізнес-структурами і дистрибуції цієї продукції за допомогою електронної комерції
Семячков К.А. [15, с.14]	– сучасний тип господарювання, який характеризується переважаючою роллю даних і методів управління ними як визначального ресурсу у сфері виробництва, розподілу, обміну і споживання

Спільною ознакою багатьох наукових підходів до визначення сутності цифрової економіки є спроба вчених виділити широке застосування ІКТ у процесах суспільного виробництва. Поліваріантність існуючих зумовлює необхідність аналізу цього явища як науковців, так і практиків. Слід зазначити, що практичний бік цього питання значно випереджує теоретичні напрацювання. Тому, для більш широкого розуміння дефініції «цифрова економіка»

пропонуємо трактування експертів ІТ-сфери. Зокрема, представники бізнесу у сфері ІКТ цифрову економіку розглядають з таких позицій, як:

- 1) ... система економічних відносин, оснований на використанні цифрових ІКТ;
- 2) ... глобальна мережа економічних і соціальних заходів, які реалізуються через такі платформи, як Інтернет, а також мобільні й сенсорні мережі;
- 3) ... модель взаємодії всіх учасників економічних процесів, заснованих на використанні сучасних електронних каналів зв'язку і способів обліку й зберігання інформації, з використанням електронного документообігу;
- 4) ... максимальна автоматизація бізнес-процесів всередині підприємства і при взаємодії з контрагентами та державними органами за рахунок використання сучасних інформаційних технологій;
- 5) ... використання інформаційних технологій у виробництві, управлінні, комунікаціях і сфері розваг;
- 6) ... автоматизація;
- 7) ... це економіка, основою якої служать цифрові інформаційно-комунікаційні технології;
- 8) ... коли всі бізнес-процеси організовані в режимі он-лайн, а ефективність забезпечується інформаційно-комунікаційними процесами;
- 9) ... це економіка, основана на нових бізнес-моделях, які об'єднують фізичний і цифровий світи;
- 10) ... це економіка постіндустріального суспільства, яка характеризується великою кількістю як нових технологічних засобів, які активно використовуються підприємствами для продуктів та послуг, так і появою цифрових каналів комунікацій і переосмисленням підходів до використання інформації [17].

Із наведених вище трактувань бачимо, що практики цифрову економіку розглядають переважно як економічні процеси (економічні відносини, модель взаємодії, бізнес-процеси) з активним використанням ІКТ та мережі Інтернет (автоматизації, використання інформаційних технологій, застосування електронних каналів зв'язку, режим он-лайн).

Підсумовуючи зазначене, на нашу думку, цифрова економіка – це модель взаємодії всіх учасників економічних процесів інформаційного суспільства, яка побудована на використанні ІКТ та електронних каналів зв'язку із застосуванням електронного документообігу. Характерними ознаками цифрової економіки є:

- широке застосування ІКТ та мережі Інтернет в економічних процесах та посилення їх ролі в житті суспільства;
- максимальна автоматизація бізнес-процесів суб'єктів підприємництва;
- використання електронного документообігу;
- наявність навиків володіння сучасними технологіями в учасників цифрових економічних відносин;
- зростання валового внутрішнього продукту (далі – ВВП) за рахунок цифровізації економіки та збільшення частки цифрової економіки в ВВП;
- збільшення питомої ваги ІКТ, інформаційних продуктів і послуг у ВВП;
- використання цифрових платформ у процесі розвитку бізнес-моделей;
- формування єдиного інформаційного простору між учасниками економічних відносин: бізнесу, держави й громадян;
- доступ до світових інформаційних ресурсів і задоволення їхніх потреб в інформаційних продуктах і послугах;

- розвиток глобального цифрового ринку;
- інформаційна й економічна інтеграції країн і народів.

Політико-економічними цілями цифрової економіки є:

- ділове середовище, у якому компанії могли б неповною мірою використовувати можливості Інтернету для конкуренції і впровадження інновацій в інтересах користувачів;
- працівники, підприємці та державні службовці, які володіють навичками, необхідними для того, щоб скористатися можливостями цифрового світу;
- підзвітний суспільству уряд, який ефективно використовує Інтернет для розширення прав і можливостей громадян і надання послуг [5, с.31].

Необхідною складовою цифрової економіки є принципи, відповідно до яких буде розвиватись електронна взаємодія учасників електронних економічних відносин. Дослідженням основних принципів цифровізації економіки присвячена праця вітчизняних науковців Н. М. Краус, О. П. Голобородько, К. М. Краус. Узагальнюючи наукові підходи щодо принципів цифровізації економіки, вчені виділили основні, які визначають її авангардний характер (табл. 1).

Таблиця 1 – Основні принципи цифровізації економіки України, які визначають її авангардний характер [10]

Принципи	Зміст та коротка характеристика принципів цифровізації економіки України
Доступність	«Цифровізація» повинна забезпечувати кожному громадянину рівні можливості доступу до послуг, інформації та знань, що надаються на основі інформаційно-комунікаційних технологій. Реалізація цього принципу можлива за наявності консолідаційних зусиль політиків, органів, державної влади, бізнесу, громадськості. Усунення бар'єрів – основний фактор розширення доступу до глобального інформаційного середовища та знань.
Націленість/ Цільове призначення	«Цифровізація» має бути спрямована на створення переваг (вигод) у різноманітних аспектах повсякденного життя.
Свобода друку, інформації. Незалежність. Різноманітність засобів масової інформації	«Цифровізація» України має сприяти розвитку інформаційного суспільства, засобів масової інформації, «креативного» середовища та «креативного» ринку тощо. При побудові відкритого інформаційного суспільства визначна роль відводиться створенню, поширенню і збереженню змістовної частини, тобто контенту на різних мовах та форматах із належним визнанням прав авторів. Створення контенту, насамперед українського, відповідно до національних або регіональних потреб, має сприяти соціальному, культурному та економічному розвитку, зміцненню інформаційного суспільства. Свобода шукати, одержувати, передавати й використовувати інформацію для створення, накопичення й поширення знань є ключовим фактором здорового розвитку інформаційного суспільства.
Відкритість та співпраця	«Цифровізація» України має орієнтуватися на міжнародне, європейське та регіональне співробітництво з метою інтеграції України до ЄС, входження України в європейський і світовий ринок електронної комерції та послуг, банківської і біржової діяльності і т.д., співробітництво та взаємодію на регіональних ринках. Саме «цифровізація» повинна допомогти Україні інтегруватися з європейськими та глобальними системами, бо саме глобалізація і є результатом розповсюдження інформаційно-комунікаційних технологій.
Стандартизація	Стандарти посилюють конкуренцію, дозволяють знизити витрати і вартість продукції, гарантують сумісність, підтримку якості, збільшують ВВП країни. Розробка і використання відкритих, функціонально сумісних недискримінаційних стандартів є базовим елементом розвитку та поширення цифрових технологій. Побудова цифрових систем, орієнтованих на бізнес і відкритий ринок, на «внутрішніх» стандартах неприпустима. Системи електронної комерції, біржових і фінансових ринків тощо мають дотримуватися міжнародних та європейських стандартів
Довіра та безпека	Зміцнення довіри, включаючи інформаційну безпеку, кібербезпеку, захист конфіденційності персональної інформації, недоторканності особистого життя та прав користувачів ІКТ, є передумовою одночасного розвитку та безпеки «цифровізації».

	Необхідність формувати, розвивати і впроваджувати національну культуру кібербезпеки є ключовою діяльністю на шляху боротьби України із кібер-злочинністю.
Сфокусованість та комплексність	Державне управління та політикум мають відігравати провідну роль у розробці, просуванні, упровадженні всеосяжних національних «цифрових» стратегій. Державне управління має зосередитися на знятті бар'єрів на шляху до «цифровізації» країни, корегуванні вад ринкових механізмів, підтримці добросовісної конкуренції, залученні інвестицій, розвитку «цифрової» інфраструктури та «цифрової» економіки з метою досягнення національних пріоритетів

Усі зазначені принципи, без сумніву, можуть бути основоположними для розвитку цифрової економіки. Враховуючи присутність державних інститутів у процесі формування економічних стосунків суб'єктів цифрової економіки, мають застосовуватися принципи, які ґрунтуються на міжнародних правових нормах та стандартах регіонів із захисту прав людини, поточній практиці окремих держав, а також на загальних принципах права, визнаних міжнародним товариством.

Для демократичного розвитку держави важливого значення набувають принципи забезпечення доступу до публічної інформації суб'єктів цифрової економіки. У ЗУ «Про доступ до публічної інформації» зазначається, що доступ до публічної інформації здійснюється на принципах:

- 1) прозорості та відкритості діяльності суб'єктів владних повноважень;
- 2) вільного отримання, поширення та будь-якого іншого використання інформації, що була надана або оприлюднена відповідно до цього Закону, крім обмежень, установлених законом;
- 3) рівноправності, незалежно від ознак раси, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, мовних або інших ознак.

Всесвітньою організацією Open Societe Justice Initiative розроблені 10 міжнародних принципів-стандартів щодо доступу до офіційної інформації, які визнані міжнародним товариством:

- 1) максимальна відкритість інформації;
- 2) доступ до інформації повинен поширюватися на всі суб'єкти; державного управління;
- 3) доступ до інформації є правом кожного суб'єкта;
- 4) свобода доступу до інформації;
- 5) процес доступу до інформації повинен бути простим і швидким;
- 6) необхідність на рівні закону визначити точні умови відмови в доступі до інформації;
- 7) гарантія права оскаржити рішення про відмову в доступі до інформації;
- 8) зобов'язання розпорядників публічної інформації сприяти в наданні доступу до інформації;
- 9) принцип превентивної публікації інформації;
- 10) принцип гармонізації права на доступ до інформації з іншими законами [18].

Очевидно, що принципи цифровізації економіки – це основні ідеї, засади відповідно до яких має розвиватися цифрова електронна взаємодія учасників економічних відносин, і вони мають бути закладені в основу розроблення механізмів розвитку цифрової економіки в Україні. Розвиток інформаційного суспільства, становлення цифрової економіки зумовлюється переходом до інформаційної взаємодії, формування електронного середовища економічних відносин. Проблеми цифрового перетворення світу заслуговувалися на міжнародних форумах 2018 року: у лютому – «Кібербезпека бізнесу» та в березні – «ІТ в освіті». На думку учасника форумів – голови комітету з електронних комунікацій при торгово-промисловій палаті України В.А.Коляденко, в основі зростання світової економіки лежать 5 «і»: інформація, інфраструктура, інтелектуальний капітал, інвестиції та інновації [16].

Процеси розвитку та перетворення економіки в цифрову відбувається під впливом багатьох чинників. Винятково важливу роль у сприянні розвитку цифрової економіки, як вважає Г.Т.Карчева, відіграють чотири основні фактори:

- 1) цифрові фінанси – упровадження цифрових технологій у банківський сектор економіки, он-лайн платежі в електронній торгівлі, електронні перекази, електронні торги, електронні державні закупівлі, електронний державний бюджет, державні соціальні допомоги (пенсії), мобільні гроші, цифрова валюта);
- 2) соціальні мережі – вигідна з економічної точки зору взаємодія, є джерелом інноваційних ідей та базою для збирання та розповсюдження інформації, сприяє залученню учасників в політичне життя та соціальним змінам;
- 3) цифрова ідентифікація – застосування єдиної електронної системи засвідчення особистості для безпечних банківських операцій, голосування, доступ до соціальних послуг, оплата комунальних платежів та ін.;
- 4) революція даних – у фокусі уваги перебувають взаємопов'язані інновації – великі дані і відкриття даних. При цьому аналітика великих масивів даних застосовується для вдосконалення транспортних потоків, оцінки узагальнених макроекономічних показників, удосконалення управлінських процесів. Щодо відкритих даних, то важливим джерелом відкритих даних є або можуть бути уряди [6, с.17-18].

У процесі дослідження доміанти розвитку цифрової економіки провідні вітчизняні вчені цього напрямку Н.М. Краус та О.С. Криворучко розглянули її якісні характеристики. Науковці вважають, що ключовими комплексними визначниками цифрової економіки є:

- забезпечення безпеки документації через автоматичне цифрове рішення;
- якісно новий рівень життя населення (характер та умови праці, освіти, особливості дозвілля, побутові умови, соціально-психологічний клімат на підприємствах та ін.);
- якість взаємозв'язків та взаємодії між підприємствами, суспільством та державою (принцип найбільш повного та своєчасного виконання обов'язків один перед одним, можливості надання нових послуг);
- економія вільного часу індивідуумів у результаті функціонування такої економіки («пом'якшення» навантаження на індивідуумів, підвищення рівня механізації й автоматизації виробництва, системна і комплексна модернізація та реформування системи охорони здоров'я й української освіти та ін.) [14, с.682-683].

На думку В.В. Апалькової, цифрова економіка є найважливішим двигуном інновацій, конкурентоспроможності й економічного розвитку [1, с. 13].

Продовжувати дослідження теоретичної площини цифрової економіки пропонуємо через її складові частини. Так, Міжнародна організація ОЕСД (Organisation for Economic Co-operation and Development) виділяє три *основні компоненти* цифрової економіки, а саме :

- підтримуюча інфраструктура (апаратне та програмне забезпечення, телекомунікації, мережі та ін.);
- електронний бізнес або e-business (ведення господарської діяльності та будь-яких інших бізнес-процесів через комп'ютерні мережі);
- електронна комерція або e-commerce (дистрибуція товарів через Інтернет) [19].

До першорядних складових цифрової економіки, на нашу думку, необхідно віднести цифрове врядування (електронний (цифровий) уряд), оскільки учасники економічних відносин постійно взаємодіють з державними органами (Державною фіскальною службою (податкова та митна служба), національним банком, органами статистики, іншими міністерствами та відомствами, органи місцевого самоврядування). Дослідження та розвиток цифрового уряду нині перебуває на периферії вчених наукової галузі «державне управління».

На початку 2018 року до наукового обігу вітчизняної сфери публічного управління введено такі дефініції:

- цифрові трансформації – спричинені використанням цифрових технологій зміни в природі людини, її мисленні, життєдіяльності та управлінні;
- цифровізація – процес упровадження цифрових технологій для вдосконалення життєдіяльності людини, суспільства і держави;
- цифровізація публічного врядування – стрибкоподібний процес цифрових трансформацій публічного врядування в цифрове врядування (цифрове управління);
- цифрове врядування – сервісно-орієнтована організація функціонування системи публічного врядування (управління) на основі цифрових технологій [9, с.9].

Цифрова економіка продукує трансформаційні процеси економічних відносин у цифровий формат. За таких умов відбувається розвиток електронного формату взаємодії учасників економічних відносин.

Взаємодію учасників економічних процесів суспільства цифрових технологій – суб'єктів цифрової економіки розкриємо, скориставшись матрицею електронного простору українського дослідника А.О. Маслова [13]. Конструкцію електронної взаємодії автор подав у вигляді матриці, де учасниками є держава, бізнес і споживачі (табл. 2).

Таблиця 2 – Матриця електронного простору [13, с. 102]

Суб'єкти економіки	Держава	Бізнес	Споживач
Держава	G2G	G2B	G2C
Бізнес	G2B	B2B	B2C
Споживач	G2C	C2B	C2C

Цифрова економіка передбачає взаємодію (обмін даними) між учасниками процесів у режимі он-лайн. Діяльність суб'єктів цифрової економіки розкриємо через матрицю електронного простору, де електронна взаємодія суб'єктів цифрової економіки відбувається між представниками бізнесу, споживачами та державними органами. Суб'єкти і напрями електронної взаємодії учасників міжбізнесових цифрових економічних відносин наведено в таблиці 3.

Таблиця 3 – Електронна взаємодія суб'єктів цифрової економіки

Суб'єкти	Напрями електронної взаємодії
бізнес – бізнес B2B – business to business	взаємодія бізнес-структур в електронній комерції, надання маркетингових та інформаційних послуг через Інтернет, Інтернет-тендери, електронні торги, електронні платіжні розрахунки, електронний документообіг з використанням ЕЦП
бізнес – споживач B2C – business to citizens	електронна торгівля через Інтернет-магазини, надання електронних бізнес-послуг споживачам: поширення реклами; створення можливостей для пошуку інформації та доступу до неї, передачі та зберігання інформації, розміщення інформації на замовлення іншої особи, передачі інформації за запитом особи або відправлення комерційних електронних повідомлень
споживач – споживач C2C – citizens to citizens	електронна взаємодія покупців між собою: інтернет-аукціони, продаж товарів та послуг через веб-портали, участь у форумах, обмін бізнес-інформацією

Окрім міжбізнесових електронних стосунків, формується інформаційний простір бізнесу та споживачів з державними інститутами (G2B, G2C), які своєю чергою переформатовують формат своєї діяльності в електронний – G2G. Напрями співпраці та суб'єкти таких зв'язків розкрито в таблиці 4.

Таблиця 4 – Електронна взаємодія суб'єктів підприємництва та громадян з державними органами

Суб'єкти	Напрями електронної взаємодії
уряд – бізнес G2B – government to business	електронна інформаційна взаємодія державних органів і представників бізнесу: електронні транзакції, електронна реєстрація, електронна ідентифікація; електронні сервіси, електронна система звернень, електронна

	звітність, державні закупівлі через електронні торги
уряд – громадяни G2C – government to citizens	електронна інформаційна взаємодія державних органів і громадян: електронна система звернень громадян; он-лайн участь в обговоренні законопроектів, надання державних послуг та інформації громадянам у режимі он-лайн, доступ громадян до інформаційних ресурсів органів публічного управління, електронне опитування
уряд – уряд G2G – government to government	он-лайн комунікації та обмін інформацією між державними відомствами й організаціями; участь у єдиній інформаційно-комунікаційній платформі органів державної влади; міжнародний обмін інформацією

Важливе значення має розвиток цифрових технологій у державному секторі економіки. Цифровий уряд і сервіси по наданню електронних державних послуг все частіше розглядаються як засіб зменшення витрат, які забезпечують при цьому більш ефективні послуги громадянам і бізнесу. Цифровий уряд та інноваційні технології сприяють створенню інфраструктури, яка забезпечує взаємодію суб'єктів в цифровому просторі, зниженню витрат суб'єктів підприємництва та громадян, підвищенню їх конкурентоспроможності та економіки взагалі за рахунок цифрових перетворень у всіх сферах життєдіяльності суспільства.

Рис. 1. Стратегічні пріоритети для країн на стадії зародження цифрової економіки, переходу до неї або перетворення [5, с.31]

В умовах глобалізації цифрова економіка набуває міждержавних відносин, міжнародних економічних стосунків. Нині в Європі успішно реалізується стратегія Єдиного цифрового ринку, яка є одним із десяти політичних пріоритетів Єврокомісії, що підтверджує важливість цього напрямку розвитку. Про те, наскільки це важливо, свідчить факт, що Стратегія Єдиного цифрового ринку є одним із десяти політичних пріоритетів Єврокомісії. У доповіді Всесвітнього банку виділені стратегічні пріоритети для країн на стадії формування цифрової економіки, які наведені на рис. 1.

Ці пріоритети можуть бути використані при розробці стратегічних документів розвитку вітчизняної цифрової економіки. На думку науковців, розвиток цифрової економіки в

Україні перебуває на початковому етапі. За таких умов, як стверджують вітчизняні вчені, її формування, має відбуватися одночасно за трьома напрямками, а саме:

- технологічним, де всі рішення мають техніко-технологічний характер і повинні бути стандартизованими, тобто безпечними та сертифікованими;
- виробничим, що включає конкретні бізнес-додатки, які відповідають вимогам моделей управління другого напрямку, який базується на технічному забезпеченні та інфраструктурі першого напрямку;
- інституційно-економічним, який передбачає організацію нових моделей управління та бізнес-моделей з використанням розумних речей, промислових Інтернет-речей, блокчейн-технологій, її інституційного забезпечення, відповідати нормативно-правовій базі соціально-економічних відносин суспільства [10].

На початку 2018 року Уряд схвалив Концепцію розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та затвердив план заходів щодо її реалізації. Основною метою документа є реалізація ініціатив «Цифрового порядку денного України 2020» (цифрова стратегія) для усунення бар'єрів на шляху цифрової трансформації України у найбільш перспективних сферах. У Плані заходів щодо реалізації Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки виділено такі напрями:

- нормативне, організаційне та методичне забезпечення;
- розвиток пріоритетних напрямів цифрової економіки;
- розвиток експорту цифрових технологій;
- цифровий розвиток пріоритетних сфер життєдіяльності;
- розвиток цифрових компетенцій та навичок громадян;
- розвиток цифрових інфраструктур.

Основною метою Концепції є реалізація ініціатив «Цифрового порядку денного України 2020» для усунення бар'єрів на шляху цифрової трансформації України в найбільш перспективних сферах, шляхом стимулювання економіки та залучення інвестицій, подолання цифрової нерівності, поглиблення співпраці з ЄС у цифровій сфері та розбудови інноваційної інфраструктури країни та цифрових перетворень. Концепція розвитку цифрової економіки України:

- закладає основи розвитку в Україні цифрової економіки;
- формулює принципи державної політики щодо цифровізації;
- визначає пріоритетні завдання на найближчі 3 роки;
- запроваджує ініціативи щодо розбудови цифрових інфраструктур та подолання «цифрового розриву»;
- розвиває цифрові навички громадян та відповідно освіти в цій сфері;
- стимулює розвиток цифрових технологій та створення високотехнологічних виробництв;
- визначає критичні сфери для реалізації проектів цифрових трансформацій національного масштабу [8].

Слід зазначити, що схвалення цієї Концепції започаткувало й окреслило власне бачення країни щодо розвитку цифрової економіки в Україні. Для успішного формування цифрової економіки, як стверджують представники Всесвітнього банку в доповіді про світовий розвиток «Цифрові дивіденди», потрібні три ефективно функціонуючі компоненти, а саме: 1)

нормативно-правова база, яка б сприяла конкуренції і виходу на ринок підприємствам, дозволяла фірмам повною мірою використовувати цифрові технології для конкуренції та інновацій; 2) навички, необхідні працівникам, бізнесменам, державним службовцям, для використання можливостей цифрових технологій; 3) ефективні й підзвітні інститути, що використовують Інтернет для розширення прав і можливостей громадян [5].

ВИСНОВКИ

Ухвалені останнім часом в Україні документи стратегічного розвитку передбачають заходи, спрямовані на створення необхідних умов для розвитку цифрової економіки, формування інформаційного суспільства. При цьому цифрові технології постійно вдосконалюються й об'єднуються в глобальні мережі, інтегруються в різні сфери життя суспільства. і змінюють глобальну економіку, що своєю чергою потребує наукових досліджень цієї проблематики. Тому сьогодні питання щодо формування та реалізація стратегії розвитку цифрової економіки, її цифровізація є важливим напрямом як наукових досліджень, так і практико-спрямованої діяльності, адже саме цифрова економіка передбачає цифрове перетворення всіх сфер життєдіяльності, надаючи їм значний економічний та соціальний ефекти. Зокрема, країни, які інвестують у нові технології масштабно проводять економічні реформи, і як наслідок, вони отримують цифрові дивіденди у вигляді: 1) прискорення зростання національної економіки, 2) підняття рівня життя населення та економії вільного часу індивідуумів, 3) зростання кількості робочих місць, 4) підвищення якості взаємозв'язків та взаємодії між суб'єктами підприємництва, громадянами та державою.

ЛІТЕРАТУРА

1. Апалькова В. В. Концепція розвитку цифрової економіки в Євросоюзі та перспективи України. *Вісник Дніпропетровського університету. Серія: Менеджмент інновацій*. 2015. № 4. С.9-18.
2. Веретюк С. М., Пілінський В. В. Визначення пріоритетних напрямків розвитку цифрової економіки в Україні. *Наукові записки Українського науково-дослідного інституту зв'язку*. 2016. № 2. С. 51-58.
3. Дєєва Н.Е., Делейчук В.В. Механізми залучення інвестицій емітентами в умовах розвитку цифрової економіки. Київ: Молодий вчений, 2018. С. 670.
4. Добрынин А. П., Черных К. Ю., Куприяновский В. П., Куприяновский П. В., Синягов С. А. Цифровая экономика – различные пути к эффективному применению технологий. *International Journal of Open Information Technologies*. 2016. № 4. С.4-11.
5. Доклад о мировом развитии «Цифровые дивиденды». Группа Всемирного банка. 2016. URL: <http://documents.worldbank.org/>
6. Карчева Г.Т., Огородня Д.В., Опенько В.А. Цифрова економіка та її вплив на розвиток національної та міжнародної економіки. *Фінансовий простір*. №3 (27). 2017. С.13-21.
7. Коляденко С. В. Цифрова економіка: передумови та етапи становлення в Україні і у світі. *Економіка. Фінанси. Менеджмент*. 2016. № 6. С.106–107.
8. Концепцію розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80>
9. Куйбіда В.С., Карпенко О.В., Наместник В.В. Цифрове врядування в Україні: базові дефініції понятійно-категоріального апарату. *Вісник Національної академії державного управління при Президенті України (Серія «Державне управління»)*. 2018. № 1. С.5-10.
10. Краус Н. М., Голобородько О. П., Краус К. М. Цифрова економіка: тренди та перспективи авангардного характеру розвитку. *Електронне фахове видання «Ефективна економіка»*. 2018. №1. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/1_2018/8.pdf.
11. Лайон Д. Інформаційне суспільство: проблеми та ілюзії. Сучасна зарубіжна соціальна філософія. Київ, 1996. С.362-380.
12. Ляшенко В.І., Вишневецький О.С. Цифрова модернізація економіки України як можливість проривного розвитку: монографія. Київ: НАН України, Ін-т економіки пром-ті, 2018. 252 с.
13. Маслов А.О. Інформаційна економіка : становлення, структура та теоретичне осмислення: монографія. Київ: Аграр Медіа Гр., 2012. 432 с.

14. Парадигмальні зрушення в економічній теорії XXI ст.: Матеріали III Міжнар. наук.-прак. конфер. Київ: Київський національний університет ім. Тараса Шевченка, 2017. 762 с.
15. Семячков К.А. Цифровая экономика и ее роль в управлении современными социально-экономическими отношениями. *Современные технологии управления*. 2017. №8 (80). URL: <http://sovman.ru/article/8001/>
16. Сучасні тренди перетворення цифрового світу. URL: <http://kiev-chamber.org.ua/files/Koliadenko.pdf>.
17. Цифровизация экономики. URL: <http://bit.samag.ru/uart/more/67>
18. <https://www.article19.org/>
19. The Concept of a 'Digital Economy'. URL: <http://odec.org.uk/theconcept-of-a-digital-economy/> – Title from the screen.